

» tatem ejus facit, hunc audit¹. » Et hæc absoluta responsio est. Si enim duo simul orent, unus peccator, et alter qui Deum colit et voluntatem ejus facit; nimirum illum audit, et illum non audit? Quid ergo sibi vult hoc testimonium, vel quomodo pro se arbitrantur esse proferendum, cum his verbis maxime securi fiant inter malos boni, nec ulla causa corporalis separationis existat, ut nefario schismate homines etiam a bonis per talem discordiam separentur, quandoquidem possunt et mali inter bonos exaudiri propter fidem suam? Deus enim qui cordis inspector est, non errat, ut alium pro alio vel exaudiat vel repellat. An propterea dicunt hoc, ut intelligatur malus episcopus non exaudiri, cum pro populo rogat? Quod etsi ita esset, non ideo tamen populus, si bonus atque fidelis est, sollicitus esse deberet. Securos enim illos facit Scriptura quæ ait: « Fratres, hæc scribo vobis, ut » non peccetis: et si quis peccaverit, advocatum habemus ad Patrem, Jesum Christum justum, et ipse est » propitiatio pro peccatis nostris². » Hoc quam veraci et pia humilitate dictum sit audiant, si habent aures unde audiant. Joannes enim dixit: Hæc scribo vobis, ut non peccetis. Si itaque sequeretur, et diceret: Et si quis peccaverit, advocatum habetis ad Patrem Jesum Christum justum, et ipse est propitiatio pro peccatis vestris: se ipsum a peccantibus quasi segregasse videretur, ut jam non ei opus esset propitiatione, quæ fit per Mediatorem sedentem ad dexteram Patris et interpellantem pro nobis³. Quod utique non solum superbe, sed etiam falso diceret. Si vero ita diceret: Hæc scripsi vobis, ut non peccetis: et si quis peccaverit, mediatorem me habetis ad Patrem, et ego exoro pro peccatis vestris (sicut Parmenianus quodam loco mediatorem posuit episcopum

¹ Joan. ix, 31. — ² 1 Joan. ii, 1. — ³ Rom. viii, 34.

inter populum et Deum); quis eum ferret bonorum atque fidelium Christianorum? quis sicut Apostolum Christi, et non sicut Antichristum intueretur? Et tamen lacus detriti fumosam aquam istorum superbiam ferunt, et Spiritum sanctum continere non possunt, ut servent unitatem spiritus in vinculo pacis, et in omnibus orationibus suis de uno mediatore securi sint.

XVI. Homines enim omnes Christiani invicem se commendant orationibus suis. Pro quo autem nullus interpellat, sed ipse pro omnibus, hic unus verusque mediator est: cujus typus quoniam præfigurabatur in sacerdote Veteris Testamenti, nullus illic invenitur orasse pro sacerdote. Paulus autem apostolus quanquam sub capite præcipuum membrum, sed tamen quia membrum est corporis Christi, et noverat non per figuram in interiora veli ad Sancta sanctorum¹, sed per expressam, et redditam veritatem in interiora coeli, ad sanctitatem non imaginariam, sed æternam, pro nobis intrasse maximum et verissimum sacerdotem, Ecclesiæ se orationibus et ipse commendat: nec mediatorem se facit inter populum et Deum; sed rogat ut pro se orent invicem omnia membra corporis Christi: quoniam pro invicem omnia sollicita sunt membra, et si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra; et si glorificatur unum membrum, congaudent omnia membra: ac sic oratio pro invicem membrorum omnium adhuc in terra laborantium, ascendat ad caput quod præcessit in cœlum, in quo est propitiatio pro peccatis nostris. Nam si esset mediator Paulus, essent utique et cæteri coapostoli ejus, ac sic multi mediatores essent; nec ipsi Paulo constaret ratio qua dixerat, « Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum » homo Christus Jesus². » In quo et nos unum sumus,

¹ Hebr. ix, 12. — ² 1 Tim. ii, 5.

quod esse undique conclamabatur Optatus. An non cum mœchis particulam suam ponunt, qui greges ebrios sanctionialium suarum cum gregibus ebriis Circumcellionum die noctuque permixtos, vagari turpiter sinunt? An non sedentes adversus fratres suos detrahunt, qui propter quosdam quos convincere nequiverunt, in hæreditate Christi toto terrarum orbe diffusa contendunt non esse Christianos? Atque ita adversus filium matris suæ, id est, parvulum adhuc in fide et sacramentorum lacte nutriendum, perniciosissimum scandalum ponunt, dum nesciens adhuc sequi Deum patrem, infirmus sequitur hominem, et simulata atque adumbrata specie veritatis illectus, ab unitatis ompage crudeli laceratione divellitur. Sed si eis qui mala non faciunt, in eadem parte malefacta displicent cæterorum, nec obesse sibi aliena scelera credunt, quæ in medio sui fieri gemunt et mœrent, cur in communi sacrilegio schismatis perniciose tolerant, quos fructuose tolerare in unitatis integritate potuerunt? Possunt enim dicere, si tamen ipsis rebus expergefacti evigilant aliquando; possunt, inquam, dicere mala singulorum cæteris non obesse, qui nec approbant ne faciunt talia: non tamen singulorum malum esse schismatis sacrilegium, sed ad eos omnes pertinere, qui catholicæ non communicant unitati, facillime possunt convinci, etsi difficillime confiteri. Qua enim causa in eorum communione ad alios non pertinent crimina aliorum, ea causa schisma crimen est omnium: quia cum se inter ipsos suos aliorum sceleribus maculari non posse jam dicunt, simul fateantur necesse est non se habuisse causam cur ab unitate discederent, ubi eos non possunt aliorum scelera maculare, et propterea scelere schismatis apertissimo tanquam uno mortifero vinculo pariter colligantur.

XX. « At enim prophetavit Jeremias: » Quid prophe-

tavit Jeremias: « Non habere, inquiunt, verum baptismum eos qui relinquunt Deum. Ait enim: « Expectavit » cœlum super istud, et inhorruit multo vehementius, » dicit Dominus ¹: quoniam duo nequam fecit populus » iste; me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, et effoderunt » sibi lacus detritos qui non possunt aquam portare. » Et iterum: « Facta est ² mihi sicut aqua mendax, inquit, non » habens fidem ³. » Et illud quod scriptum est: « Qui » baptizatur a mortuo ⁴, quid proficit lavatio ejus ⁵? » Et illud in Psalmo: « Oleum autem peccatoris non impin- » guet caput meum ⁶. » Et iterum alibi: « Mûscæ mori- » turæ exterminant oleum suavitatis ⁷: » Et alibi: « Spi- » ritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, et auferet » se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu ⁸. » Hæc omnia si eo modo intelligenda sunt, quo ab istis intelli- guntur, nec nobis nec ipsis conquadrat ratio veritatis. Si autem alio modo docuero intelligenda, illi soli sua pravitate turbantur. Sed ut non turbentur, ad catholicum refugiant intellectum: quia non inveniunt exitum respon- sionis, dum irretiuntur crimine schismatis. Habent enim certe etiam ipsi, (Non dicam tales sunt), sed hoc dicam, quod vel fatentur, vel insanissime negant; habent ergo etiam ipsi dereliquentes Deum, qui est fons aquæ vivæ, hoc est, inique viventes. Neque enim pedibus, ac non

¹ Jerem. II, 12. — ² Hic in excusis additur. *plebs mea*. Abest a MSS. nec apud Jeremiam eo loci reperitur, nec a Parmeniano additum fuerat, ut patet ex Augustini responsione infra n. 22. — ³ Jerem. xv, 18. — ⁴ Editio Am. verba hoc loco Ecclesiastici omiſsa restituerat, scilicet, *et iterum tangit eum*. Sed iis carent omnes MSS. et ea quanquam ad rem contra Donatistas necessaria præterire solet Augustinus, quia et antequam esset pars Donati, uti observat in lib. I. Retract. cap. 21, n. 3. ipsa non habebat Ecclesiasticus in plurimis codicibus Africanis. Omittit illa pariter Cypriani in Epistola ad Quintum, et Carthaginense concilium eo præsidente celebratum. — ⁵ Eccli. xxxiv, 4. — ⁶ Psal. cxi, 5. — ⁷ Eccli. x, 1. — ⁸ Sap. I, 5.

corde relinquitur Deus. Habent et mendaces, et non habentes fidem, aliud profitentes et aliter conversantes. Habent etiam mortuos: si enim sexui delicatiori et infirmiori delicias non concedit Apostolus, dicens: « Vidua » quæ in deliciis agit, vivens mortua est¹; » quærant utrum nulli apud se viri, et quod amplius est, præpositi vel ministri vivant in deliciis; atque si ita audent, renuntiant se non habere mortuos, et meliores esse quam illa Ecclesia, cujus Angelo in figura præpositorum vel animarum dicitur, quod non vivat, sed mortuus sit, et tamen inter septem Ecclesias numeratur², nec ei divisæ a compage corporis Christi, sed in unitate perseveranti præcepta vitæ insinuantur. Omitto quod in concilio suo adversum Maximianistas dixerunt: « Ægyptiorum admodum » exemplo pereuntium funeribus plena sunt littora³. » De quorum numero mortuorum nunc intus est Felicianus, qui adhuc mortuus baptizat: aut si jam revixit, habet secum illos quos mortuus in schismate baptizavit. Habent certe peccatores: nam si interrogentur quicumque sibi in ipsis magni videntur, etiam se ipsos peccatores non negant. Neque enim non tundunt pectora sua, aut cum id faciunt, simulate faciunt: (quod si ita est, tunc certe infeliciter peccant, populos suos simulata humilitate fallentes:) aut non dicunt in Oratione Dominica: « Dimitte » nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris⁴: » quod utique non de illis peccatis dicitur, quæ in baptismi regeneratione dimissa sunt, sed de iis quæ quotidie de sæculi amarissimis fructibus humanæ vitæ infirmitas contrahit, quibus curandis adhibentur medicamenta eleemosynarum, jejuniorum et orationum, ut in oratione dicatur, quod in eleemosynis agitur. Nam et peccatum quod in te alter admisit, dimittere, ut et tibi

¹ 1 Tim. v, 6. — ² Apoc. iiii, 1. — ³ Exod. xiv, 31. — ⁴ Matth. vi, 12.

Deus dimittat, magnum opus misericordiæ est. Quod si hoc in oratione fecte et non veraciter dicunt, putantes se non habere quod eis dimittat Deus, id ipsum est inexpiable sacrilegium, ea ipsa impia est et vesana superbia, quod est certe immane peccatum. Nam de morituris muscis quid dicam, quando in eis non morituros adhuc, sed jam mortuos multipliciter inveniri, sive fateantur, sive convincantur, ostendimus? Fictos vero quos fugit Spiritus sanctus disciplinæ, et sine intellectu perditæ viventes, quam multos inter se habeant, secundum ea quæ supra dicta sunt, cogitent. Nam et quicumque ibi latent mali, quod vel eo certum est, quia sæpe proditi convictique damnantur, non de recentibus tantum factis, sed etiam de vetere consuetudine flagitiorum, quia stultissima fictione diu celari potuerunt; hi utique magis ficti sunt, qui se bonos fingendo decipiunt.

XXI. Si ergo sic sunt ista intelligenda ut isti intelligunt, quomodo eis ratio subsistere poterit, cur apud eos qui male vivendo derelinquunt Deum, sive lateant, sive noti sint, non fuerint lacus detriti, qui continere non valent aquas? Et si in hoc loco sacramentum baptismi intelligendum est, cur mendaces et infideles eorum ministri, non aquam mendacem, sed veracem vel dare vel habere creduntur? Cur ab illorum mortuis qui baptizantur, proficit aliquid lavatio eorum? Cur peccatores impinguant oleo capita aliena? Quid ibi muscæ morituræ vel mortuæ meruerunt, ut non exterminent oleum suavitatis? Quo privilegio muniuntur quicumque ibi ficti sunt, id est, justitiæ pelle obtegunt lupum, ut non eos fugiat Spiritus sanctus disciplinæ? Aut si eos fugit Spiritus sanctus, quomodo per eos baptizatis datur? Hic enim dici non potest, quod solent ineptissime et impudentissime dicere: « Tunc posse a malo baptizari quemquam, si lateat ma-

» litia baptizantis. » Qui enim fictus est, tanto magis fictus est, quanto magis latet. Ab hoc ergo cum se auferat Spiritus sanctus, quæ spes erit baptizati, si baptizantis hominis meritum in illa Dei gratia cogitandum est? Hic omnino quid respondeant non inveniunt, qui malos apertos habere se negant: in quo quidem apertissime convincuntur. Sed quid ad nos? Satis est nobis ad necessarium articulum causæ, quod fictos bonos, id est, occultos malos, apud se esse negare non possunt. Per multos enim redarguuntur, qui cum ibi perditis et sceleratis moribus viverent, et per ipsam fictionem diu latuissent, aliquando proditi, expulsi sunt. Credamus ergo, si nolunt ibi adhuc esse aliquos; tales illi certe qui ejecti sunt, cum in eadem fictione laterent, et eos fugeret Spiritus sanctus, de quo scriptum est: « Spiritus enim sanctus disciplinæ » effugiet fictum¹; » quomodo baptizare potuerunt? Cur non recensentur saltem qui vivunt ut accipiant baptismum, quem utique a fictis quos deserebat Spiritus sanctus, accipere nequiverunt? Si autem dicunt, Spiritus quidem sanctus daturis fingentibus deerat justificandis, sed accepturis credentibus aderat abluendis per ineffabilem efficaciam potentiæ suæ, utrumque valens facere, illos fugere, istos fovere, illos culpate, istos mundare: quam pro se quæstionem solvunt, simul cernant solutam esse pro nobis.

XXII. Quod autem intelligitur in hac sententia sanctæ Scripturæ, quam certe ipsi non intelligentes, et quasi pro suis partibus proponentes, ad se ipsos convincendos ingerunt nobis, hoc pene in omnibus talibus quæstionibus intelligendum admonemus, scilicet quia omnia sacramenta cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus, sicut et verbum Dei; unde dic-

¹ Sap. 1, 5.

tum est: « Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere » nolite¹. » Nam effodere lacus detritos qui continere non valent aquas, quis me prohibet sic intelligere, id est, converti ad voluntatem terrenam, et non posse continere Spiritum sanctum, quem nomine aquæ in Evangelio significari, quis quoquo modo Christianus ignorat? Item aqua mendax non habens fidem, potest intelligi, non falsum baptismum, sed populus mendax et infidelis, non annumeratis veracibus et fidelibus, sed his solis qui mendaces et infideles sunt. Nam populos significari aliquando vocabulo aquarum, legant in Apocalypsi, et calumniantur sibi prius potius quam nobis. Sic enim dicitur Joanni, « Aquas quas vidisti, super quas sedet meretrix illa, » puli et turbæ sunt, et gentes et linguæ². » Et illud quod scriptum est: « Qui baptizatur a mortuo, quid proficit » lavatio ejus³? » Ut interim differam diligentiorum istorum verborum inquisitionem, tutissime accipio, paganorum baptismata esse denotata, quia homines et a justitia et ab ista vita mortuos colunt, in quorum nomine baptizantur⁴. Quamvis enim et ipsi sacerdotes per impietatem mortui dicantur, non tamen propter eos sic intelligitur, sed propter mortuos deos eorum, in quorum significatione dicitur: « Deus noster Deus vivus⁵. » Quapropter etsi apud Christianos sunt aliqui præpositi vel ministri, qui per impietatem et iniquitatem suam mortui sunt, vivit tamen ille de quo dictum est in Evangelio: « Hic est qui baptizat⁶: » quia sicut dicit Apostolus: « Christus resurgens a mortuis, jam non moritur, mors » illi ultra non dominabitur⁷. » Oleum vero peccatoris apertissime Psalmus indicat, quemadmodum intelligendum sit. Ait enim: « Emendabit me justus in misericordia,

¹ Matth. xxiii, 3. — ² Apoc. xvii, 15. — ³ Eccli. xxxiv, 4. — ⁴ Vide lib. 2 contra Crescon. — ⁵ Jerem. x, 10. — ⁶ Joan. 1, 33. — ⁷ Rom. vi, 9.

» et arguet me; oleum autem peccatoris non impinguet » caput meum ¹. » Unde manifestum est, oleo peccatoris blanditias adulatoris esse significatas, quibus repudiatis et detestatis eligit a justo emendari et argui; quia hoc justus non fallaci lenitate adulationis, sed veraci asperitate objurgationis faciens, multo magis misericorditer facit. Unde est et illud in Apocalypsi: « Ego quos amo, » arguo et castigo ². » Et illud apud Salomonem: « Meliora sunt vulnera amici, quam voluntaria oscula inimici ³, » et multa reperiuntur hujusmodi. Oleum vero suavitatis, scilicet bonum odorem, id est, bonam famam Christianorum, illi exterminant ⁴, qui male victuri, et ad mortem suarum iniquitatum redituri, magna multitudine irruunt, ut eis per baptismum peccata donentur, et ad ea denuo revertantur. Nam propter numerositatem muscis arbitror esse comparatos. Sed hi exterminant oleum suavitatis, qui non ipsam Dei gratiam, sed hominum mores intuentur; et quoniam sicut grana inter paleas non videntur, ita pie viventes inter iniquorum turbas non facile apparent, carnaliter offensi, a percipienda salute sempiterna sive retrahuntur, sive omnino resiliunt. Esse autem bonum odorem in bona fama recte viventium Christianorum, Apostolus docet, dicens: « Christi bonus » odor sumus Deo in omni loco ⁵. » Contra illi quibus dicitur: « Nomen enim Dei per vos blasphematur in gentibus ⁶: » utique oleum suavitatis exterminant. Sic ergo habent ista alios sinceriores intellectus, quos si sequantur, etiam ipsi ab earum quæstionum expediuntur angustiis. Illorum autem intellectus si a nobis non confirmetur, ipsos solos; si vero a nobis confirmetur, utrosque nostrum implicat.

¹ Psal. cxi, 5. — ² Apoc. iiii, 19. — ³ Prov. xxvii, 6. — ⁴ Eccle. x, 1. — ⁵ 2 Cor. ii, 15. — ⁶ Isaï. lxi, 5, et Rom. ii, 24.

XXIII. Quid opus est jam plura discutere? Nisi forte illud movebit, quod cum probare Parmenianus vellet, carnales homines non posse spiritales filios procreare, addit ex Evangelio testimonium: « Quod natum est de carne, » caro est; et quod natum est de spiritu, spiritus est ¹. » Quasi nos dicamus per se ipsum quemlibet hominem spiritales filios generare, et non per Evangelium, in cujus prædicatione Spiritus sanctus operatur ad gignendos in baptismo filios spiritales, etiam cum fugit fictum ministrum, sicut supra diximus. Ideoque Apostolus cum talibus filiis loqueretur, si dixisset: « Ego vos genui; » et non addidisset: « In Christo Jesu per Evangelium ²: » nullo modo se quisquam fidelium de illo natum religiose fateatur. Evangelium autem fur quoque Judas sine detrimento credentium prædicavit: et fictos eorum, id est, occultos malos, sicut ipsi quoque concedunt, cum fugiat Spiritus sanctus, per eorum tamen ministerium gigni spiritales filios asserunt. Nam quis ferat tantam dementiam, ut cum forte carnalem vocet hominem de conjugate filios procreantem, spiritalem appellet adulterum? Absit, inquit, ut hoc sentiam. Quomodo ergo adulter latens, cum apud eos præpositus esset, spiritales potuit filios procreare, si carnales hoc facere non possunt? An forte tunc per manus ejus vel Christus, vel Spiritus sanctus, vel forte Angelus baptizavit? Si ergo tunc homo baptizat, cum baptizator manifestus est bonus; cum vero baptizator latet malus, tunc Deus baptizat aut Angelus, et unusquisque talis spiritualiter nascitur qualis fuerit a quo baptizatur; optent qui desiderant baptizari, ut homines per quos baptizantur, non sint manifesti boni, sed latentes mali, ut sic Deo vel Angelo baptizante sanctiores renasci mereantur. Hanc absurditatem si cogitant evi-

¹ Joan. iiii, 6. — ² 1 Cor. iv, 15.

tare, per quemlibet hominem, cum quis Christi baptismo baptizatur, Christum baptizare fateantur, de quo solo dictum est : « Hic est qui baptizat in Spiritu sancto ¹. »

XXIV. Nam illud ex Evangelio : « Sicut misit me Pater, et ego mitto vos : hoc cum dixisset, insufflavit, et » dixit : Accipite Spiritum sanctum, si cui dimiseritis » peccata, dimittentur; et si cui retinueritis, retinebuntur² : » contra nos esset, ut cogeremur fateri ab hominibus hoc, non per homines fieri, si posteaquam dixit : « Et ego mitto vos : » subiecisset continuo : « Si cui dimiseritis peccata, dimittentur; et si cui retinueritis, » retinebuntur. » Cum vero interpositum est : « Hoc cum » dixisset, insufflavit, et ait illis : Accipite Spiritum » sanctum; » et deinde illatum, per eos vel remissionem vel retentionem fieri peccatorum; satis ostenditur, non ipsos id agere, sed per eos utique Spiritum sanctum, sicut alio loco dicit : « Non enim vos estis qui loquimini, » sed Spiritus sanctus qui in vobis est³. » Spiritus autem sanctus in Ecclesie præposito vel ministro sic inest, ut si fictus non est, operetur per eum Spiritus, et ejus mercedem in salutem sempiternam, et eorum regenerationem vel ædificationem qui per eum sive consecrantur sive evangelizantur. Si autem fictus est, quoniam verissime scriptum est : « Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet » fictum⁴; » deest quidem saluti ejus ut auferat se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu : ministerium tamen ejus non deserit, quo per eum salutem operatur aliorum. Propter quod Apostolus ait : « Si enim volens hoc facio, » mercedem habeo; si autem invitus, dispensatio mihi » credita est⁵ : » id est, illis prodest quibus hoc dispenso, non mihi qui fictus sum. Qui enim invitus facit propter

¹ Joan. 1, 33. — ² Id. xx, 21. — ³ Matth. x, 20. — ⁴ Sap. 1, 5. — ⁵ 2 Cor. ix, 17.

commoda gaudiaque carnalia, quæ si aliter habere posset, illud desereret, ipse utique fictus est : ideoque non ait, si invitus facio, nihil prosum eis erga quos facio : sed se tantum a mercede salutis alienat, non et illos quibus cibaria Dominica etiam malus servus impendit. Quia vero non erat talis Apostolus, sed talis potius ut volens faceret, id est, gratuitam gratiam pietate casti cordis erogaret; etiam mercedem ejus per eum Spiritus sanctus operatus est, quam sicut ipse dicit, reddet ei Dominus in illum diem justus iudex. Illos vero qui Evangelium annuntiabant non caste, qui non quidem aliud nisi veritatem, id est, Christum, tamen non veritate cordis boni, sed per occasionem commodorum suorum annuntiabant : Sinite, inquit, hos annuntiare : et gaudet non utique illis, sed eis qui per eos salvi fiebant, tenentes præceptum dicentis : « Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite; » dicunt enim et non faciunt¹. » De his etiam Apostolus ad Philippenses loquitur : « Quidam quidem, inquit, » per invidiam et contentionem; quidam vero per bonam » voluntatem Christum prædicant; quidam ex charitate, » scientes quoniam in defensionem Evangelii positus » sum; quidam vero et per contumaciam Christum annuntiant non caste, existimantes tribulationem suscitari » vinculis meis. Quid enim, dum omni modo, sive occasione, sive veritate Christus annuntietur? et in hoc » gaudeo, sed et gaudebo². » Numquid permetteret eos Christum prædicare, cum Evangelii veritatem non veraci cordis castitate prædicarent? Numquid de talium prædicatione gauderet, nisi sciret quod illis quidem perniciosum esset, rem castam non caste annuntiare : illis autem salubre, qui bona et vera per eos audientes proficerent ad salutem? Nam ubi non Christus qui veritas

¹ Matth. xxiii, 3. — ² Philip. 1, 15-18.

si servemus unitatem spiritus in vinculo pacis: nec propter malos bonos deseramus, sed propter bonos malos sufferamus; ne cum defendere volumus, quod temeraria præsumptione reliquimus incognitos, cogamur majori scelere damnare inauditos.

XVII. Cum etiam certum sit, quia peccatores Deus audit: quod quidem invenitur in Scripturis. Balaam propheta non de populo Israël¹, sed alienigena, conductus ab inimico, ut populo Dei malediceret, conversus a Domino ad benedicendum est: cujus verba omnia bene imprecantis audimus, et legimus: et cum aliud haberet in voto, verba tamen precantis et bona sunt, et pro populo exaudiuntur a Domino. Unde non mirum est, verba bona quæ pro populo dicuntur in precibus, etiam si a malis dicantur episcopis, exaudiri tamen, non pro perversitate præpositorum, sed pro devotione populorum. Verumtamen, quod scriptum est in Evangelio: «Deus peccatores» non audit, sed si quis Deum colit, et voluntatem ejus fecerit, ipsum exaudit²: non a Domino dictum est, sed ab illo qui oculos corporis jam quidem restitutos habebat, sed ei oculi cordis nondum patebant: unde ipsum Dominum adhuc prophetam putabat. Nam eum postea cognitum Dei Filium adoravit. Ipse autem Dominus, cum in uno templo orarent Pharisæus et Publicanus, Publicanum confitentem peccata sua magis justificatum dicit, quam Pharisæum jactantem merita sua, cui similes isti sunt³. Quanquam enim justificatus destiterit esse peccator, tamen ut justificaretur, peccator orabat, et peccator confitebatur, et exauditus justificatus est, ut desineret esse peccator. Non utique desineret esse peccator, nisi prius exaudiretur peccator. Quamobrem non quidem om-

¹ Num. xxiv, 1. — ² Joan. ix, 31. — ³ Luc. xviii, 14.

nem peccatorem exaudiri, sed tamen non omnem peccatorem non exaudiri veritas testis est.

XVIII. Objiciunt etiam quod dicitur in Psalmo: »Peccatori autem dixit Deus: Ut quid exponis justificationes meas, et assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, et projecisti sermones meos retro. Si videbas furem, concurrebas cum eo, et cum mœchis particulam tuam ponebas. Os tuum abundavit malitia, et lingua tua concinnabat dolos. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, et adversus filium matris tuæ ponebas scandalum¹. » Sed aperiant aliquando aures cordis, et desinant esse non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Attendunt enim dictum peccatori: «Ut quid exponis justificationes meas, et assumis testamentum meum per os tuum:» et non intelligunt ad hoc dictum, ut sciat sibi nihil prodesse verba quæ ore pronuntiat, si quod dicit ipse non faciat; verumtamen aliis prodesse quæ etiam per malos audiunt, et faciunt. Quod ipse Dominus docet in Evangelio, dicens de Pharisæis: «Super cathedram Moysi sedent, quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite; dicunt enim, et non faciunt². »

XIX. Atque utinam vellent in his verbis quæ de Psalmo meminerunt, se tanquam in speculo intueri. Quomodo non projiciunt sermones Dei retro, qui populis pronuntiant pacem, et non amant pacem? Quomodo non oderunt disciplinam, qui damnare audent orbem inauditum, et quia pro merito imo longe minus merito, pro tanti furoris audacia, secundum divinæ misericordiæ disciplinam temporales molestias patiuntur, non peccata sua puniri confitentur, sed merita coronari gloriantur? Eos sane cum fure concurrisse non dico: quia fure pejor est raptor,

¹ Psal. xlix, 16-18. — ² Matth. xxiii, 3.